

ASIAKAS APTEEKISSA

TEKSTI LAURA EEROLA, ELJAS KOTILAINEN JA IDA KOLEHMAINEN

SKITSOFRENIA on psykoottinen, moni-
muotoinen mielenterveyden häiriö,
jonka taustalla vaikuttaa useita sairau-
delle altistavia geneejiä, ympäristöte-
kijöitä ja näiden yhteisvaikutuksesta
aiheutuvia tekijöitä. Useimmiten skit-
sofrenia puhkeaa varhaisessa aikuisuu-
dessa 20–30-vuotiaana, miehillä hieman
aiemmin kuin naisilla. Miehillä skitso-
frenian esiintyvyys on noin 1,4-ker-
tainen naisiin verrattuna. Suomessa 0,5–
1,5 prosenttia väestöstä sairastaa skit-
sofreniaa.

Skitsofrenia aiheuttaa yksilöllisesti
momenlaisia erilaisia oireita, kuten har-
haluuloja, aistiharhoja sekä hajanaista
ajattelua ja puhetta. Ennustetta kohen-
tavat sairauden varhainen tunnistami-
nen ja aktiivinen sekä suunnitelmal-
linen hoito ja kuntoutus sairauden eri
vaiheissa. Skitsofrenian hoito perus-
tuukin yksilölliseen hoitosuunnitel-
maan ja luottamukselliseen hoitosuh-
teeseen. Keskeisiä asioita hoidossa ovat
psykoosilääkitys, erilaiset terapiat ja
kuntoutus. Skitsofrenian lääkehoitoon
sitoutuminen on heikkoa ja jopa 40–65
prosenttia avohoitopotilaista jättää lää-
kityshoitoa noudattamatta, ainakin
ajoittain. Lääkeresistenssiä esiintyy
5–25 prosentilla skitsofreenikoista, mie-
hillä useammin kuin naisilla.

Tupakointi on yleisempää skitsofreni-
aa sairastavilla kuin muulla väestöllä
ja jopa 80 prosenttia skitsofreenikoista

tupakoi. Tupakointi on yleistä, koska sen
koetaan lieventävän negatiivisia oireita
ja vähentävän neurologisia haittoja.
Säännöllinen tupakointi kuitenkin pie-
nentää klotsapiinipitoisuutta ja näin tar-
vitaan isompia lääkeannoksia riittävän
vasteen saavuttamiseksi.

Asiakkaan lääkitys

Klotsapiini on uuden polven antipsy-
kootti, joka sitoutuu vahvasti moniin
serotoniinireseptoreihin (kuten
5-HT_{2A}), α₁- ja muskariinireseptoreihin
sekä dopamiinin D₄-reseptoriin. Klot-
sapiinin heikko sitoutuminen D₂-re-
septoriin selittää sen vähäiset ekstrapy-
ramidaalioireet. Klotsapiinilla on kui-
tenkin vakavia verenkuvaan liittyviä
haittavaikutuksia (agranulosytoosi) ja
sitä käytetäänkin vain hoitoresistensissä
skitsofreniassa. Potilaan verenkuvaa on
hoidon aikana seurattava säännöllisesti.
Muita mahdollisia haittoja lääkkeellä
ovat painonnousu ja metaboliset vaiku-
tukset, syljenerityksen lisääntyminen
sekä väsymys.

Nikotiinikorvaushoito on suositel-
tava niille, joilla kuluu yli kymmenen
tupakkaa päivässä. Nikotiinikorvaushoi-
dossa saadaan pienempi veren nikotiini-
pitoisuus kuin tupakoitaessa, mutta kui-
tenkin sellainen, joka riittää pitämään
vieroitusoireet poissa ja näin vähentää
tupakanhimoa. Hoitoaika on yleensä
2–3 kuukautta, jonka aikana annosta

Skitsofrenia ja tupakointi

40-vuotias mies saapuu apteekkiin ja pyytää
apua tupakoinnin lopettamiseen. Asiakas on
polttanut noin 20 vuoden ajan askin päivässä.
Keskustellessa selviää, että asiakas sairastaa
skitsofreniaa ja lääkityksenä hänellä on
Leponex 100 mg aamulla ja 200 mg illalla.

Nikotiinikorvaushoito on suositeltava niille, joilla kuluu yli kymmenen tupakkaa päivässä.

vähitellen loppua kohti vähennetään
ja lopulta lopetetaan. Äkillinen tupa-
koinnin lopettaminen voi lisätä riskiä
klotsapiinin vaikeille toksisille haitta-
vaikutuksille, sillä tupakointi indusoi
CYP1A₂:sta, jonka välityksellä klotsa-
piini suurelta osin metaboloituu.

Itsehoidossa on saatavilla monia
nikotiinikorvaushoito tuotteita. Ennen
lääkärin kanssa keskustelua asi-
kaalle voisi suositella esimerkiksi Nico-
rette -lääkepurukumia, jonka käyttöai-
heita ovat tupakoinnin lopettaminen ja
tupakoinnin vähentäminen, jotta tupa-
kointia voisi alkaa jo vähentämään. Kor-
vaushoito tuotteen käyttö tulee neuvoa
asiakkaalle selkeästi, sillä esimerkiksi
purukumin vääränlainen pureskelu voi
johtaa haittoihin, jolloin tuote ei toimi
suunnitellulla tavalla.

Asiakkaalle kerrottavia asioita:

- ▶ Tupakoinnin lopettaminen on aina hyödyllistä, mutta asiakkaan on keskusteltava asiasta lääkärin kanssa, sillä lopettaminen vaikuttaa asiakkaan lääkeannokseen.
- ▶ Nicorette-purukumi on lääkepurukumi, jonka pureskelu tulee tehdä oikein:
  - Pureskele, kunnes suussa on vahva maku tai kihelmöintiä.
  - Siirrä purukumi posken ja ikenen väliin odottamaan, kunnes maku tai kihelmöinti on hävinnyt.
  - Aloita pureskelu uudelleen.
  - Jatka tätä 30 min ajan.
- ▶ Asiakkaalle kerrotaan myös terveellisten elintapojen hyödyistä ja motivoidaan lääkehoidossa.

Asiakas apteekissa -palkaan kirjoittavat: Suomen Yliopiston farmasian opiskelijat. Lisäohjeita ja neuvoja 2-oppintajaksen osayönä. Aikaisemmin tarkastavat oppintajaksen opettajat: Rai Niina Karttunen, pöytäkirja.

Lähteet: Duodecim lääketietokanta. Haettu internetistä 5.2.2021. www.terveysportti.fi • Hietala J, Piepponen P, Sivalahti E: Psykoosien hoitoon tarkoitettuja lääkkeitä. Kirjassa: Farmakologia ja toksikologia. 10. painos, s. 411–430. Toim. Koulu T, Mervala E, Kustannusosakeyhtiö Medicea. Kuopio 2018. Korkela K, Korkeala J: Eriantavat ja mielenterveyden häiriöt. Suom Lääkäril 63(4): 275–280, 2008 • Lääkintereaktit ja -haitat tietokanta. Haettu internetistä 5.2.2021. www.terveysportti.fi • Penttilä M, Juola P, Seppälä J ym.: Skitsofrenian ennustetta voidaan parantaa. Suom Lääkäril 70(13): 875–880, 2015 • Skitsofrenia. Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecim ja Suomen Psykiatriyhdistys ry:n asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 26.03.2020. www.kaypahoito.fi • Tupakka- ja nikotiiniriippuvuuden ehkäisy ja hoito. Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecim ja Suomen Yleislääketieteen yhdistyksen asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 19.06.2018. www.kaypahoito.fi • Tuulio-Henriksson A: Skitsofrenia. Kirjassa: Kliininen neuropsykologia. Toim. Jekkonen M, Saunamäki T, Hokkanen L. Kustannus Oy Duodecim, 2020. Saatavilla internetissä www.oppiportti.fi/opp/np02801

PUHEENJOHTAJISTOLTA

Paikalla vuorottelevat puheenjohtajat.

Farmasian senaattori

Farmasialiiton toiminta perustuu vahvasti edunvalvontaan ja viime vuosien kasvanut panostus yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ei varmasti ole jäänyt liiton jäseniltä huomaamatta. Se ei riitä.

Ei riitä, että liiton henkilökunta tekee kaikkensa ja nykyiset sekä tulevat luottamustoimiset pyörittävät strategiaan mieleisäänsä sanamuotoja. Ei riitä, että kokoonnumme aktiivien kesken pohtimaan, mitä pitäisi tehdä, jotta arvostuksemme näkyisi sekä vastuussa, työnkuviissa että palkoissa.

Tarvitaan sinun apuasi. Siis juuri sinun. Antakaas, kun selitän. Olen viime vuosina nostanut toistuvasti esille kysymyksen, mistä ja milloin rahaa farmasian hankkeille. Laihoja ovat vastaukset olleet. Paikalliset toimijat joko elävät harhassa, että kaikki on hyvin, tai tyytyvät jo toteutettuihin edistysaskeliin. Valtakunnalliset toimijat ovat kuin märkiä saippuapaloja, jotka väistelevät vastuuta ja osoittavat aina seuraavaa saippuapalaa. Esimerkiksi hallituksen kärkihankkeiden rahoitukset tuppavaat kohdentumaan tutumpiin, helpompiin kohteisiin, joita suuremmat ammattiryhmät ajavat. Vaikka rationaalisesta lääkehoidosta on jo kirjaus, niin ne on äkkiä viivattu punakynällä yli, kun rahat eivät riitä kaikille. *”Toivottavasti ensi kerralla sitten”* ja taputus olkapäälle.

Toinen esimerkki; farmasian ammattilaisten koronarokotuksista ei tehty kansallisia linjauksia, vaan liikkumavara annettiin sairaanhoitopiirien omaan harkintaan. Pitkien välimatkojen alueilla farmasian henkilöstö rokotettiin kohtuullisen nopeasti, mutta muualla rokotuksia saatiin odottaa pitkään. Loppukeväästä rokotuspäätöksiä tehtiin paikoin muun muassa annosjakelun turvaamiseksi vain hetki ennen kuin rokotuksissa edettiin kaikkiin työikäisiin asti. Nämä muuttamat viikot olivat kuitenkin merkittävää riskinhallinnan suhteen kesälomien lähestyessä. Vaikuttaminen tapahtui paikallisella tasolla ja niissä pöydissä pitää olla mukana.

Tulevaisuudessa ne pöydät ovat aluehallinnon pöytä. Meillä ei ole varaa tuhlaa ammattiryhmämme osaamista ikäihmisten palvelutalteen käytännössä räjähtäessä käsiin. Minä en ainakaan keksi yhtään hyvää syytä kieltäytyä valtakunnallisesti vähintään 150 miljoonan euron säästöstä, mutta tätä farmasian ammattilaisten toteuttamalle lääkehoidon arvioinnille ja ajantasaiselle lääkityslistalle arvioitua panosta ei ole lähdeytetty riittävän tehokkaasti ulosmittamaan.

Jos siis jotain teet tammikuussa 2022, niin äänestä aluevaaleissa ehdokasta, joka sitoutuu moniammatillisen yhteistyön kehittämiseen, rationaaliseen lääkehoidon edistämiseen ja uusien toimintamallien ennakkoluulottomiin avauksiin, vaikka olisi minkäläinen vaaliähy.

Ole farmasian senaattori omalla merkittävällä panostuksellasi. Se riittää.

PAULA HAAPAKOSKI

Farmasialiiton edustajiston varapuheenjohtaja